

Botanicky hodnotná území v katastrech Bořetice a Němčičky

Milada Rigasová, Mikulov

Obce Bořetice a Němčičky leží v okrese Břeclav asi 10 km východně od Hustopečí. Členitý terén obou katastrů přechází z údolí Trkmanky do výběžků Ždánického lesa. Geologicky je podklad tvořen ždánicko-hustopečským flyšem třetihorního původu, zastoupeným převážně slíny a vápnitými pískovci. Tyto horniny překrývá různě silná vrstva spraše, která na úpatích dosahuje až dvoumetrové mocnosti, kdežto na svazích často chybí. Klimaticky patří zdejší kraj do teplé, suché oblasti s nízkými srážkami s mírnou zimou.

Celá oblast Němčiček a Bořetic byla od 14. století proslulá svými vinohrady. Terénní poměry a příznivé klimatické podmínky měly vliv také na rychlý rozvoj ovocnářství. Němčičky proslavilo hlavně pěstování třešní. Bořetice byly známý hospodářsky výnosným rybníkářstvím. Po druhé světové válce se v obou katastrech rozšířilo pěstování teplomilného ovoce, hlavně meruněk a broskví, stále velká pozornost byla věnována pěstování vinné révy. Na menší výměře se do začátku sedmdesátých let pěstovaly i teplomilné plodiny konopí a tabák. Ovoce a vinná réva byly často vysazovány na nově budované terasy stepních a lesostepních svahů. Část teras nebyla v posledních dvaceti letech udržována a obnovována. Do opuštěných vinic a sadů se dnes vrací vzácná teplomilná květena.

Jesličky

Lokalita Jesličky o rozloze 3,6 ha leží v polní trati zvané Pod Nosperky na východním okraji katastru Němčičky, přibližně 300 m od obecní zástavby. Značná část tohoto území je porostlá dubovým lesem, zvaným zde Ochůzky. Jesličky se nacházejí na severozápadním okraji komplexu dřínové a habrové doubravy s několika lesostepními partiemi a palouky se vzácnou teplomilnou květenou. Součástí zmíněného komplexu je i území o rozloze 10,88 ha, vyhlášené v roce 1986 jako chráněný přírodní výtvor Nosperk, vzdálený od Jesliček ca 300 m na východ. Jesličky mají charakter stepních palouků orientovaných na jih až jihovýchod, na jejich okraji je dubový les s dubem pýřitým (*Quercus pubescens*) a ojedinělými skupinkami borovice lesní (*Pinus sylvestris*). Vyskytuje se zde asi 200 druhů vyšších rostlin. Z nich je 26 podle přlohy č. II vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb. zvláště chráněných. Z kategorie kriticky ohrožených druhů zde roste len chlupatý (*Linum hirsutum*). Z kategorie silně ohrožených druhů jsou to koniklec luční český (*Pulsatilla pratensis* subsp. *bohemica*), kosatec pestrý (*Iris variegata*), sesel pestrý (*Seseli varium*), sinokvět měkký (*Jurinea mollis*), kavyl sličný (*Stipa pulcherrima*), kozinec rakouský (*Astragalus austriacus*), vstavač vojenský (*Iris militaris*). Kategorie ohrožených druhů je zastoupena 18 druhy. Jsou to hvězdnice chlumní (*Aster amellus*), třemdava bílá (*Dictamnus albus*), koulenka vyšší (*Globularia punctata*), len tenkolistý (*Linum tenuifolium*), medovník velkokvětý (*Melittis melissophyllum*), pětiprstka žežulník (*Gymnadenia conopsea*), sasankovka lesní (*Anemone sylvestris*), zlatovlásek obecný, (*Crinitina linosyris*), kozinec vičencolistý (*Astragalus onobrychis*), zvonek sibiřský (*Campanula sibirica*), plamének přímý (*Clematis recta*), dřín obecný (*Cornus mas*), dub pýřitý, divizna brunátná (*Verbascum phoeniceum*), oman oko Kristovo (*Inula oculus-christi*) a hlaváček jarní (*Adonanthe vernalis*). Lokalita se vyznačuje mimořádně početným výskytem třemdavy bílé, bělozářky větvité (*Anthericum ramosum*), omanu srstnatého (*Inula hirta*), hvězdnice chlumní, vítodu většího (*Polygala major*). Souvislé porosty vytváří kavyly (*Stipa*). Zajímavý je výskyt druhů hadího mordu španělského (*Scorzonera hispanica*), pcháče panonského (*Cirsium pannonicum*) a náholníku plamatého (*Tromsdorfia maculata*). Lokalita je ve velmi dobrém stavu.

Zázmoníky

V roce 1986 byla lokalita ležící na severním okraji katastru obce Bořetice vyhlášena jako Chráněný přírodní výtvor Zázmoníky. Na území necelých pěti hektarů lesostepních svahů, palouků a úhorů se zde vyskytuje cca 20 zvláště chráněných druhů rostlin (Grulich 1986). Lokalita je známa od dvacátých let dvacátého století, kdy zde byl objeven vzácný včelník rakouský (*Dracocephalum austriacum*) (Valoušek 1928). Zázmoníky jsou jedinou moravskou lokalitou tohoto kriticky ohroženého druhu.

V roce 1994-1995 jsem provedla na základě žádosti starosty obce Bořetic a Okresního úřadu v Břeclavi, referátu životního prostředí, předběžný botanický inventarizační průzkum území bezprostředně navazujícího na CHPV Zázmoníky. Obě území spolu vytvářejí souvislý komplex západně až jihozápadně orientovaných lesostepních a stepních svahů a úhorů, zařezávajících se do masívu Kuntínova. Pracovně jsem území, které souvisí s CHPV Zázmoníky, nazvala Zázmoníky II. Obě území by se měla během krátké doby změnit v jeden celek, přírodní rezervaci Zázmoníky o celkové rozloze 17 hektarů.

Lokalita Zázmonfsky II je botanicky velmi hodnotná, neboť se zde vyskytuje 27 zvláště chráněných druhů rostlin. Charakter a druhové složení této lokality se velmi podobá sousední lokalitě Zázmoníky i lokalitě Jesličky. Z kategorie kriticky ohrožených rostlin se zde vyskytuje len chlupatý. Z kategorie silně ohrožených druhů jsou to kozinec rakouský, kosatec pestrý, kosatec nízký (*Iris pumila*), vstavač vojenský, kavyl sličný, sinokvět měkký a sesel pestrý. Z kategorie ohrožených druhů rostlin se na lokalitě Zázmoníky II vyskytuje 19 druhů rostlin. Kromě všech druhů vyjmenovaných ve stejné kategorii u lokality Jesličky jsou to len žlutý (*Linum flavum*), zvonek boloňský (*Campanula bononiensis*) a chrpa chlumní (*Cyanus triumfetti*). Lokalita se vyznačuje mimořádně početným výskytem třemdavy bílé, lněnky lnolisté (*Thesium linophyllum*), vítodu většího a zlatovlásku obecného. Souvislé porosty vytváří kavyly (*Stipa*). Zajímavý je výskyt hadího mordu španělského, hadího mordu rakouského a náholníku plamatého. Významný je i výskyt vzácných druhů živočichů kudlanky nábožné a ještěrky zelené.

Ve srovnání s Reitmayerovou prací (Reitmayer 1968) došlo na Zázmonících k řadě změn v druhovém složení rostlin. Množství druhů, které Reitmayer v seznamu rostlin neuvádí, se dnes na Zázmonících vyskytuje, často hojně. Jsou to hvězdnice chlumní, kozinec vičencolistý, hlaváček jarní, zvonek sibiřský, zvonek boloňský, len chlupatý, len tenkolistý, kavyl sličný, sesel pestrý, kosatec pestrý, medovník meduňkolistý, pětiprstka žežulník a vstavač vojenský. Několik vzácných druhů rostlin uváděných Reitmayerem se v současnosti nepodařilo ověřit. Jsou to dříve hojná lile zlatohlavá (*Lilium martagon*), která se ovšem hojně vyskytuje v okolních lesích, kozinec bezlodýžný (*Astragalus exscapus*), koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*), hadí mord nachový (*Scorzonera purpurea*) nebo kriticky ohrožený lýkovec vonný (*Daphne cneorum*). Většina vzácných druhů rostlin uváděných v Reitmayerové práci se však na Zázmonících nadále hojně vyskytuje. Jsou to sasankovka lesní, zlatovlásek obecný, plamének přímý, třemdava bílá, divizna brunátná, včelník rakouský (znám ze současného CHPV), kavyl Ivanův, sinokvět měkký a koniklec luční český. Vít Grulich pozoroval, podle jeho ústního sdělení, v roce 1992 na Zázmonících také kriticky ohroženou mochnu rozkladitou (*Potentilla patula*). Druhy rostlin kosatec nízký a koulenka vyšší udávané Reitmayerem s poznámkou „hojně“ se dnes vyskytují ojediněle.

Děkuji RNDr. Vítu Grulichovi za pomoc při sestavování mého článku, věcné připomínky a informace o literatuře. Děkuji také Ing. Jiřímu Danihelkovi za pomoc při determinaci některých druhů.

Literatura

- Dostál J. (1989): Nová květena ČSSR. - Praha.
- Grulich V. (1986): Předběžný botanický inventarizační průzkum CHPV Zázmonky. - Ms. [Depon. in: Regionální muzeum Mikulov.]
- Reitmayer J. (1968): Příspěvek ke květeně jihomoravské pahorkatiny. - Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 3: 17-21.
- Rigasová M. (1995): Botanický inventarizační průzkum lokality Zázmonky II v katastru Bořetice. - Ms. [Depon. in: Regionální muzeum Mikulov.]
- Rigasová M. (1995): Botanický inventarizační průzkum lokality Jesličky v katastru Němčičky. - Ms. [Depon. in: Regionální muzeum Mikulov.]
- Slezák J. (1990): Němčičky v minulosti a současnosti. - Němčičky.
- Valoušek B. (1928): Včelník rakouský (*Dracocephalum austriacum L.*) nová rostlina na Moravě. - Příroda, Brno, 21 : 258-260.

Zusammenfassung

Bedeutende botanische Fundorte bei den Gemeinden Bořetice und Němčičky

Der Fundort Jesličky erstreckt sich auf einer Fläche von 3,6 ha in der Feldflur Pod Nosperky nördlich der Gemeinde Němčičky, der Fundort Zázmonsky, mit einer Fläche von 17 ha, dann nördlich der Gemeinde Bořetice. Das reich gegliederte Geländerelief gehört aus dem geomorphologischen Gesichtspunkt zu den südwestlichen Ausläufern des Hügellandes Ždánický les (Steinitzer Wald), das zu den Südmährischen Karpaten gereiht wird. Als geologische Unterlage treten hier kalkhaltige Mergel und Sandsteine tertiären Alters hervor, die stellenweise von Löß überdeckt sind.

Beide Fundorte sind mäßig verbuschte Trockenrasen, die sich an südlich orientierten Hängen befinden, und sind von wärmeliebenden Eichenwäldern umgeben. Föhrengruppen wurden hierher gepflanzt. Beide Lokalitäten sind durch das Vorkommen von thermophilen Pflanzenarten gekennzeichnet. Auf dem Fundort Jesličky kommen z.B. *Aster amellus*, *Astragalus onobrychis*, *Dictamnus albus*, *Globularia punctata*, *Gymnadenia conopsea*, *Hypochoeris maculata*, *Iris variegata*, *Linum hirsutum*, *Orchis militaris* und *Pulsatilla pratensis* vor. Auf dem Fundort Zázmonsky sind es, außer den oben genannten Arten, auch *Cyanus triumfettii*, *Dracocephalum austriacum*, *Linum flavum* u.a.